

Executive Summary

BFL has been categorized as a Category B project, as the potential adverse environmental and social impacts on population within the Protected Areas or those living around who depend on the PA for their livelihoods or environmentally important areas are site-specific, reversible and can be readily mitigated. Therefore, to ensure that all BFL funded projects and programs are environmentally and socially sustainable as well as in line with BFL's policies and guidelines, an Environmental and Social Management Plan (ESMP) involving stakeholder participation and timely public disclosure is required.

An Environmental and Social Management Plan (ESMP) for Jomotsangkha Wildlife Sanctuary, describes mitigation measures/good practices at activity level which are required as per the screening protocol. All the screened activities which has potential risks to environment and social management have to prepare ESMP which include environment management and mitigation plans during pre-activity, activity implementation and closing phases. Hence, it contains description of the detailed actions including communities, roles, communication and reporting and monitoring processes required as part of the implementation. In order to ensure that the issues of all stakeholders are taken into account, it includes a stakeholder engagement plan. The plan includes identification of stakeholders, method of engagement, timing and logistics. It is a requirement for all parks and biological corridors to keep record, reporting, review, auditing and update ESMP yearly as per the planned activities.

The activities that required ESMPs for the year 2022 under Jomotsangkha Wildlife Sanctuary are:

1. Establishment of community nursery for *Paris polyphylla*

བཀོད་ལྷན་བཅུན་དོན།

འབྲུག་རྒྱལ་ཡོངས་སློང་ཀའི་ཚོ་སྲོག་མ་དདུལ་འདི་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེའི་འོས་འབབ་ཅན་གྱི་ལས་འགུལ་གྱི་དབྱེ་ཁག་
 ལ་བ་(Category B) རྣམ་ལུ་རྒྱུད་དེ་ཡོད་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ལས་འགུལ་འདི་ལས་བརྟེན་ཏེ་སྤྱད་སྒྲོབ་ས་ཁོངས་ནང་སྤོང་མིའི་མི་སེར་དང་
 ཡང་ན་ སྤྱད་སྒྲོབ་ས་ཁོངས་ཀྱི་མཐའ་སྐོར་ཏེ་འཚོ་བ་སྤྱད་སྒྲོབ་ས་ཁོངས་ལུ་བརྟེན་སྤོང་མིའི་མི་སེར་ ཡང་ན་ གལ་ཅན་གྱི་མཐའ་སྐོར་
 གནས་སྤངས་ཀྱི་ས་ཁོངས་ཚུ་ལུ་གཞོན་པ་འབྱུང་ནིའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་ད་ གལ་སྲིད་གཞོན་པ་འབྱུང་བ་ཅིན་ གཞོན་ཉེན་ཚུ་དམིགས་
 གསལ་ས་གནས་ནང་རྒྱང་མ་ཅེག་འབྱུང་ནི་དང་ གཞོན་ཉེན་མར་ཕབ་རྒྱབ་ནི་དང་རྩ་མེད་ཡང་གཏང་ཚུགས་པ་ཡིན།
 དེ་འབད་མ་ལས་ འབྲུག་རྒྱལ་ཡོངས་སློང་ཀའི་ཚོ་སྲོག་མ་དདུལ་ཐོག་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་ཡོད་པའི་ལས་འགུལ་དང་ལས་ལྡན་ཚུ་ མཐའ་
 འཁོར་གནས་སྤངས་དང་ མི་སྡེ་གཉིས་ལུ་ཡུན་བརྟེན་གྱི་ཕན་བ་ཡོད་པ་བཟོ་བ་གི་མ་ཚད་ འབྲུག་རྒྱལ་ཡོངས་སློང་ཀའི་ཚོ་སྲོག་མ་དདུལ་
 ཀྱི་སྤོང་བྱས་ལམ་སྟོན་དང་འཁྲུལ་ཐབས་ལུ་ མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་འདི་དགོབ་ད་ མི་དམངས་
 ལོས་བཞུན་དང་ ཏུས་དང་ཏུས་སུ་མི་དམངས་ལུ་གསང་བ་བཤད་ནི་འདི་དགོབ་ཡིན།
 རང་བཞིན་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་འདི་ནང་ སློང་ཀ་དང་སྲོག་ཆགས་རྒྱན་ལམ་ཚུ་ནང་ལས་ལྡན་ཚུ་འབད་བའི་
 སྐབས་ ཐབས་ལམ་དང་བཟང་སྤོང་ཚུ་གསལ་སྟོན་འབད་མ་ཡིན་ཡོད་ འདི་ཡང་ལས་སྡེའི་གདམ་སེལ་ལམ་ལུགས་དང་འཁྲུལ་ཏེ་ཡིན།
 གདམ་སེལ་འབད་ཡོད་པའི་ལས་ལྡན་གི་ནང་ལས་ མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་ལུ་གཞོན་ཉེན་ཡོད་པའི་ལས་ལྡན་གི་དོན་ལུ་
 མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་བཟོ་དགོ། འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་འདི་ནང་ ལས་ལྡན་འགོ་མ་བཅུགས་པའི་
 ཉེ་མ་གཞི་བཅུགས་འབད་བའི་སྐབས་དང་མཚུགས་ལུ་ མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་འཛིན་སྐྱོང་དང་གཞོན་ཉེན་མར་ཕབ་ཀྱི་
 ཐབས་ལམ་ཚུ་བཅུགས་དགོབ་ཡིན། དེ་འབད་མ་ལས་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་འདི་ནང་ ལས་སྡེ་མི་སྡེ་ལུ་འགན་ བཅུ་སྤོང་དང་སྐྱོན་ལྷན་གྱི་
 དེ་ལས་ལྷ་རྟོག་ལམ་ལུགས་ཚུ་གི་སྐོར་ལས་འགྲེལ་བཤད་ཁ་གསལ་ཚུ་དགོབ་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་འདི་ནང་ལུ་ གལ་གཏོགས་
 འབད་དགོ་པའི་ཁེ་གུད་ཡོད་མི་ཚུ་གི་ཉེན་བཤད་ཚུ་ཚུད་དགོ་པའི་ཁར་ ཁེ་གུད་ཡོད་པའི་མི་ཚུ་གི་དོན་ལུ་གལ་གཏོགས་འཆར་གཞི་
 དགོ། གལ་གཏོགས་འཆར་གཞི་འདི་ནང་ ཁེ་གུད་ཡོད་མི་དོས་འཛིན་འབད་ནི་དང་གལ་གཏོགས་འབད་ནིའི་ལམ་ལུགས་ དེ་ལས་གལ་
 གཏོགས་ཀྱི་ཏུས་ཚོད་དང་བཅའ་སྲིལ་ཚུ་ཚུད་དགོབ་ཡིན། སློང་ཀ་དང་སྲོག་ཆགས་རྒྱན་ལམ་ཡིན་ཚད་ཚུ་གི་མཆར་གཞི་ལས་སྡེ་དང་
 འཁྲུལ་ཏེ་ དན་ཐོ་དང་སྐྱོན་ལྷན་བརྒྱར་ཞིབ། ཚེས་དབྱེད་འབད་ནི། དེ་ལས་ མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་
 འདི་ལོ་བརྒྱུ་བཞིན་དུ་ཏུས་མཐུན་བཟོ་དགོབ་ཡིན།

རྩོམ་གཞི་ལ་རི་དུགས་སྤྱད་སྒྲོབ་ས་ཁོངས་ཀྱི་དོན་ལུ་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༢ རྣམ་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་མི་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་འཆར་གཞི་
དགོབ་ཡོད་པའི་ལས་ལྡན་ཚུ་ཡང་།

༡༥ རྩོ་སྐྱོན་སེར་རྟོག་ཅན་མ་ ། *Paris polyphylla* ། གྱི་མི་སྡེའི་ལུང་མ་གསོ་སྐྱོང་ཁང་གཞི་བཅུགས་ནི།